

Rapport

Vertrouwen in instituties en politieke leiders

Politieke peiling uit september 2021 in samenwerking met NRC

Colofon

September-peiling I&O Research

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2021/182

Datum

september 2021

Auteurs

Peter Kanne
Asher van der Schelde

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron (I&O Research) duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

	Vertrouwen in kabinet én overheid én Kaag afgenomen _____	4
1	Waardering leiders _____	8
1.1	Bekendheid Caroline van der Plas neemt toe _____	8
1.2	Omtzigt nog steeds meest gewaardeerd, waardering Kaag daalt _____	9
1.3	Rutte weer iets betrouwbaarder als premier, Kaag juist minder _____	10
1.4	Kiezers in hun eigen woorden over Rutte _____	11
1.5	Kiezers beoordelen Kaag lager op visie _____	12
1.6	Kiezers in hun eigen woorden over Kaag _____	13
2	Tevredenheid met demissionair kabinet _____	15
2.1	Tevredenheid met kabinet terug op niveau van voor coronacrisis _____	15
2.2	Kiezers alle partijen minder tevreden met (demissionair) kabinet _____	16
3	Vertrouwen in instituties en bestuurscultuur _____	17
3.1	Vertrouwen in instituties daalt _____	17
3.2	Polarisatie neemt toe _____	18
3.3	Nog minder vertrouwen in nieuwe bestuurscultuur dan in mei _____	21
4	Onderzoeksverantwoording _____	23

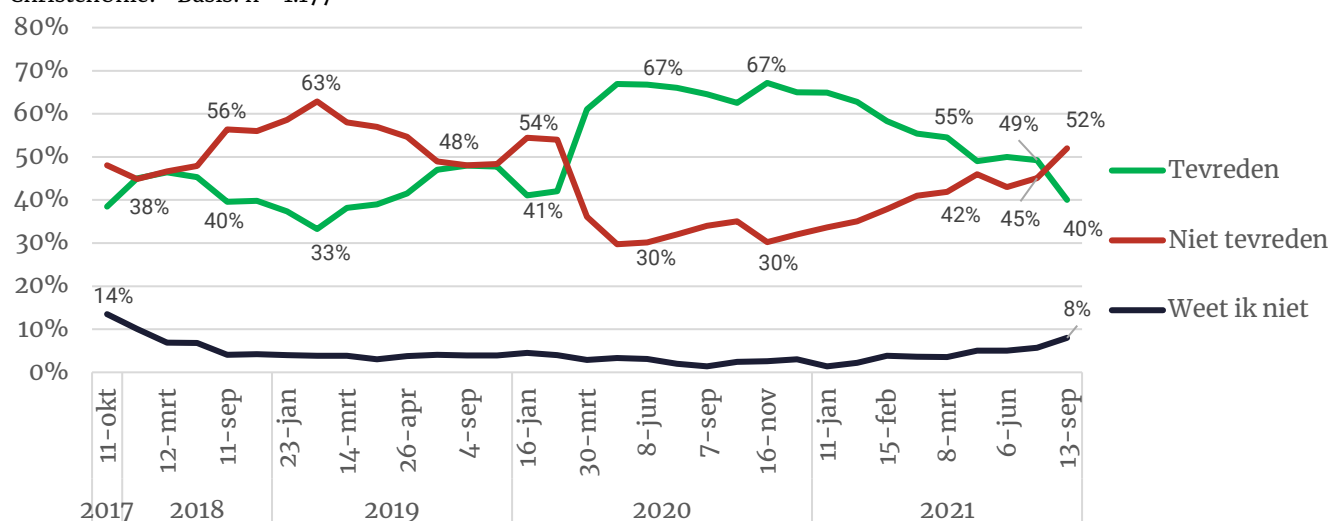
Vertrouwen in kabinet én overheid én Kaag afgenomen

Tevredenheid met kabinet Rutte III daalt: terug op niveau van voor coronacrisis

Nu de coronacrisis op zijn einde lijkt te lopen, is het kabinet Rutte III de sinds maart 2020 opgebouwde *goodwill* van het volk bijna geheel kwijt. Inmiddels zijn slechts vier op de tien kiezers tevreden met het huidige kabinet. In juli betrof dit nog bijna de helft van de kiezers (49%). Ongeveer de helft (52%) geeft nu aan ontevreden te zijn, terwijl dit in juli 45 procent betrof en midden 2020 zelfs 67 procent. Hiermee is het kabinet Rutte III in feite terug op het niveau van voor de coronacrisis (54% ontevreden, 41% tevreden).

Figuur A - Tevredenheid met kabinet

“Hoe tevreden of ontevreden bent u in het algemeen met het – nu afgetreden – kabinet-Rutte III, van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie?” Basis: n = 1.177

Bron: I&O Research, september 2021

Ook vertrouwen in bewindspersonen en instituties daalt

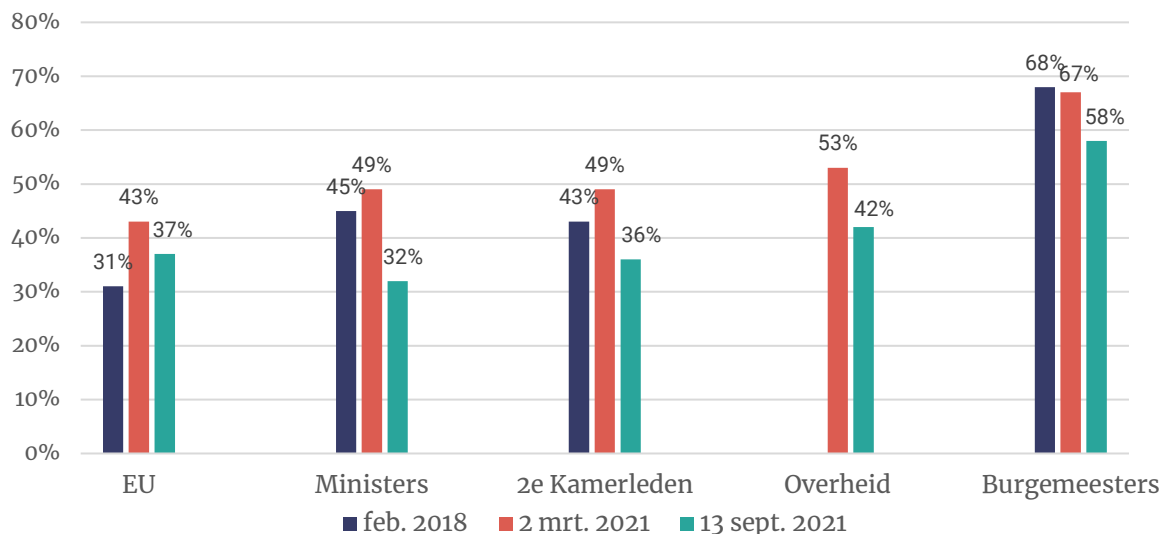
Het vertrouwen in belangrijke politieke instituties is gedaald ten opzichte van begin maart (de meting liep 1 en 2 maart 2021). Minder kiezers hebben nog vertrouwen in de ministers (van 49% naar 32%). Ook het vertrouwen in Tweede Kamerleden (van 49% naar 36%) en de overheid in het algemeen (van 53% naar 42%) is substantieel gedaald. Nu heeft 55 procent niet zo veel tot helemaal geen vertrouwen in de Nederlandse overheid, waar dat begin maart nog 45 procent was. Een meerderheid (58%) van de kiezers blijft vertrouwen houden in de burgemeesters. Ook ten opzichte van een eerdere meting in februari 2018 worden de beroepsgroepen en instellingen aanzienlijk minder vertrouwd, afgezien van de EU¹.

¹ Deze vraag m.b.t. ‘de overheid’ is in februari 2018 niet voorgelegd

Figuur B - Vertrouwen in instituties

Hoeveel vertrouwen heeft u in de volgende beroepsgroepen of instellingen? Heel veel vertrouwen en tamelijk veel vertrouwen bij elkaar opgeteld. Overige antwoordcategorieën: niet zo veel vertrouwen, helemaal geen vertrouwen en weet niet

Basis: n = 1.177

Polarisatie neemt toe

We zien – net als in eerdere onderzoeken – grote verschillen naar politieke voorkeur in het vertrouwen dat kiezers hebben. Kiezers van CDA, VVD, D66, Volt en PvdA hebben in ruim 50 procent in de Nederlandse overheid en hier is sinds maart niet veel veranderd. Wel nam het vertrouwen onder VVD-kiezers af naar 73 procent, maar dat was begin maart erg hoog (86%).

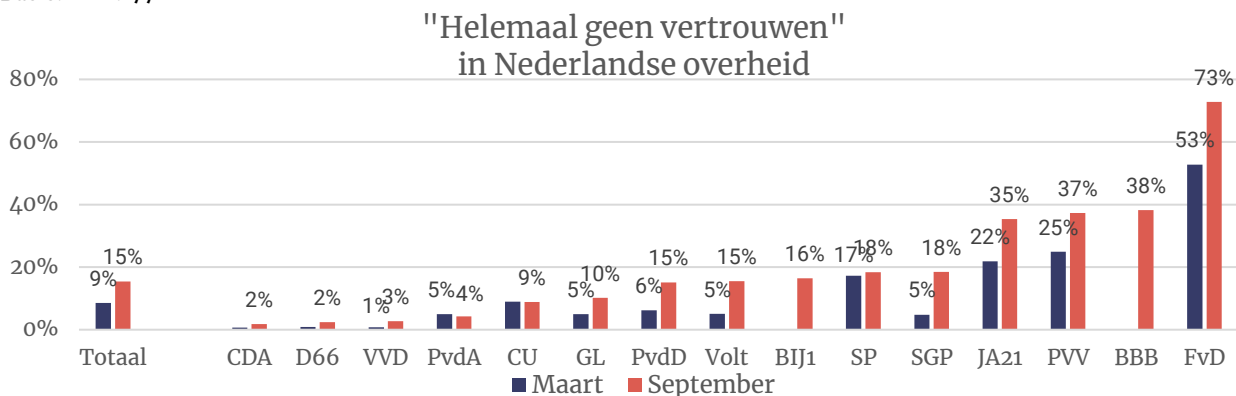
Aan de andere kant van het politieke spectrum zien we een andere ontwikkeling, want bij kiezers van de flankpartijen heeft slechts een minderheid vertrouwen in de Nederlandse overheid: FvD (8%), PVV (11%), SGP (18%), BBB (19%) en JA21 (25%). Ruime meerderheden van deze kiezers hebben weinig tot geen vertrouwen in de landelijke overheid. Pas echt ernstig wordt het als kiezers ‘helemaal geen vertrouwen’ meer hebben in de overheid, en ook dat aandeel neemt toe: vooral bij kiezers van deze flankpartijen (zie Figuur C).

Mensen met een lagere en middelbare opleiding hadden al minder vertrouwen in de overheid, maar onder deze groep nam het aandeel ‘helemaal geen vertrouwen’ ook nog eens flink toe.

Figuur C - "Helemaal geen vertrouwen" in de Nederlandse overheid (naar partijvoorkeur² en opleiding)

Hoeveel vertrouwen heeft u in de volgende beroepsgroepen of instellingen? Helemaal geen vertrouwen.

Basis: n = 1.177

² BBB en BIJ1: te weinig waarnemingen in maart

Leiders: waardering Rutte stabiel, waardering Kaag daalt

Vergeleken met juni treden enkele verschillen op in de waardering van politieke leiders.

- Pieter Omtzigt, die eerder dit jaar het CDA verliet, wordt veruit het best gewaardeerd met een 7,0. Dit cijfer is wel gedaald ten opzichte van mei toen Omtzigt een 7,7 scoorde.
- Na Omtzigt wordt Laurens Dassen (nog steeds) relatief goed gewaardeerd: een 6,0. Dassen is echter slechts bekend bij ruim een kwart van de kiezers (28%) en deze bekendheid is het afgelopen half jaar ook niet gestegen.
- De gemiddelde waardering voor Sigrid Kaag neemt sterk af: van een 5,7 naar een 4,9. Vooral VVD-kiezers zijn veel negatiever geworden (van 6,1 naar 4,6). Ook onder kiezers van D66 daalt de waardering: van een 7,9 naar een 7,4.
Hiermee bevindt Kaag – de grote winnaar van de verkiezingen, mede dankzij haar ‘nieuwe leiderschap’ – zich in de middenmoot van partijleiders.
- De waardering voor Mark Rutte daalt eveneens, maar minder sterk: van een 5,9 naar een 5,6. Voornamelijk kiezers van de PvdA (5,6 naar 4,7) en de PvdD (4,9 naar 3,6) zijn kritischer. Ondanks de moeizame formatie is de waardering van D66-kiezers stabiel (van 6,0 naar 6,2). VVD-kiezers blijven ook enthousiast over de politiek leider van de VVD (van 8,5 naar 8,3).
- Ook CDA-leider Wopke Hoekstra daalt in de waardering van kiezers: 5,5 naar 5,0.

Betrouwbaarheid als premier: Rutte weer iets gestegen, Kaag juist gedaald

Na een forse daling, na de verkiezingen, is de perceptie van Mark Rutte als mogelijk “betrouwbare premier” weer wat toegenomen. In mei vond 39 procent van de kiezers hem betrouwbaar als minister-president, nu is dat 45 procent. Daarmee zit Rutte nog wel ruim onder het percentage van oktober 2020 (70%). Op 16 maart 2020, toen de coronacrisis net was begonnen, zag 52% van de kiezers hem als een betrouwbare premier.

Kiezers die Rutte waarderen vinden nog steeds dat hij een goede leider is die Nederland door de coronacrisis heeft geloodst. In de huidige formatie(crisis) zien veel mensen Rutte toch nog steeds als de meest aangewezen premier, vooral ook omdat men teleurgesteld is in Kaag en omdat ‘het rommelt in het CDA’.

“Omdat D66 zo basht tegen Rutte (en de Jonge), wil ik Rutte bij de volgende verkiezingen steunen. Ik ben dictator Kaag zo zat! Als het kon stemde ik ook op het CDA, omdat ik de Jonge het gun dat hij nu ook z'n werk kan afmaken na alle ellende. De man heeft keihard gewerkt!”

- VVD-kiezer

De “betrouwbaarheid als premier” van Sigrid Kaag is afgenomen: van 46 procent in april, via 39 procent in mei naar 32 procent nu.

De score voor Gert-Jan Segers is daarentegen juist gestegen (van 27% naar 36%).

Wopke Hoekstra scoort nog altijd lager dan de overige drie, inmiddels vindt 29 procent van de kiezers hem betrouwbaar als premier. Daarmee loopt Hoekstra iets voor op de linkse leiders Klaver (23%) en Ploumen (26%).

“Visie voor het land”: Kaag scoort lager, Segers juist hoger

Vier op de tien Nederlandse kiezers zijn het volledig of grotendeels eens met de stelling dat Rutte “een goede visie heeft op waar het met ons land naartoe gaat”. Daarmee scoort hij beter dan de overige leiders die zijn voorgelegd.

In april werd Sigrid Kaag nog gezien als de leider met de beste visie voor het land. Kiezers beoordelen Kaag hier nu echter aanzienlijk lager op. In april 2021 oordeelde 43 procent van de kiezers positief over Kaags visie, inmiddels is dat gedaald naar 36 procent.

Veel mensen zijn teleurgesteld in het ‘nieuwe leiderschap’ van Kaag en haar opstelling in de formatie. Critici wijzen op Kaags ‘zakelijke’ persoonlijkheid. Daarnaast noemen relatief veel kiezers haar ‘onbetrouwbaar’.

“Van Kaag had ik hoge verwachtingen. Die heeft ze tot nu toe niet waar gemaakt.”

- PvdA-kiezer

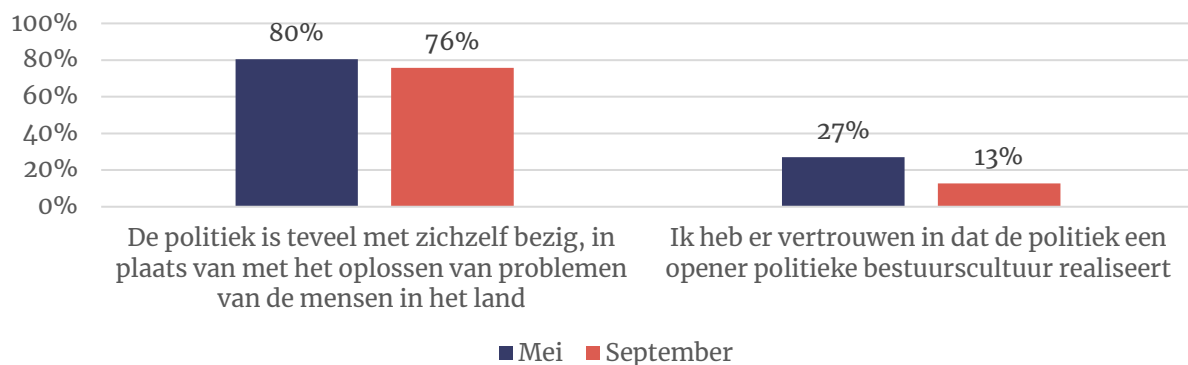
De enige leider die duidelijk beter wordt beoordeeld op ‘visie’ is Gert-Jan Segers. Segers gaat hier van 24 procent in april naar 35 procent.

Vertrouwen in opener bestuurscultuur sterk afgenomen

In mei waren zeven op de tien Nederlanders (71%) het eens met de stelling “Ik vind het nodig dat de politiek een opener politieke bestuurscultuur realiseert”. Men had er toen echter weinig vertrouwen in dat die opener politieke bestuurscultuur er ook echt zou komen (27% wel, 37% niet, de rest was neutraal of wist het niet. Nu – vier maanden later – heeft nog slechts 13 procent hier vertrouwen in (49% niet en 38% is neutraal of weet het niet).

Driekwart van de Nederlanders vindt dat de politiek teveel met zichzelf bezig is in plaats van met het oplossen van problemen in het land.

Figuur D – Stellingen m.b.t. bestuurscultuur in mei en september 2021 (% mee eens)

Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdagmiddag 10 tot maandagochtend 13 september 2021.

Er werkten in totaal 1.177 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek.

Het grootste deel hiervan (n=965) is afkomstig uit het I&O Research Panel en 118 respondenten vulden de vragenlijst in via het panel van PanelClix.

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken.

1 Waardering leiders

1.1 Bekendheid Caroline van der Plas neemt toe

De bekendheid van BBB-leider Caroline van der Plas is sterk gestegen: in juni kende 42 procent van de Nederlanders haar, nu is dat 59 procent.

Ook de bekendheid van Sigrid Kaag, Lilian Marijnissen, Lilianne Ploumen en Gert-Jan Segers nam toe.

Liane den Haan is daarentegen minder bekend geworden: 36 procent geeft nu aan haar te kennen, tegenover 44 procent in juni.

Tabel 1.1 – Bekendheid politici

“Welke van onderstaande politici kent u?” (in procenten)

Basis: (n=1.030).

	16 mrt. 2021	12 apr. 2021	3 mei 2021	7 juni 2021	13 sep. 2021
Mark Rutte	94%	94%	95%	96%	98%
Geert Wilders	94%	94%	94%	94%	96%
Thierry Baudet	90%	89%	91%	90%	94%
Jesse Klaver	90%	89%	90%	90%	93%
Sigrid Kaag	79%	84%	86%	85%	92%
Wopke Hoekstra	83%	83%	86%	85%	89%
Sylvana Simons	80%	82%	84%	84%	88%
Lilian Marijnissen	80%	79%	80%	79%	84%
Lilianne Ploumen	73%	72%	73%	75%	81%
Gert-Jan Segers	66%	70%	69%	69%	75%
Kees vd Staaij	63%	63%	62%	63%	67%
Joost Eerdmans	56%	59%	57%	59%	62%
Caroline v.d. Plas		31%	39%	42%	59%
Farid Azarkan	62%	65%	66%	61%	55%
Wybren van Haga		47%		54%	53%
Esther Ouwehand	45%	47%	47%	48%	51%
Liane den Haan	33%	31%	32%	44%	36%
Laurens Dassen	15%	29%	26%	24%	28%

Bron: I&O Research, september 2021

1.2 Omtzigt nog steeds meest gewaardeerd, waardering Kaag daalt

Vergeleken met juni treden enkele verschillen op in de waardering van politieke leiders

- Pieter Omtzigt, die eerder dit jaar het CDA verliet, wordt veruit het best gewaardeerd met een 7,0. Dit cijfer is wel gedaald ten opzichte van mei toen Omtzigt een 7,7 scoorde.
- Na Omtzigt wordt Laurens Dassen (nog steeds) relatief goed gewaardeerd: een 6,0. Dassen is echter slechts bekend bij ruim een kwart van de kiezers (28%) en deze bekendheid is het afgelopen half jaar ook niet gestegen.
- De gemiddelde waardering voor Sigrid Kaag neemt sterk af: van een 5,7 naar een 4,9. Vooral VVD-kiezers zijn veel negatiever geworden (van 6,1 naar 4,6). Ook onder kiezers van D66 daalt de waardering: van een 7,9 naar een 7,4. Hiermee bevindt Kaag – de grote winnaar van de verkiezingen, mede dankzij haar ‘nieuwe leiderschap – zich in de middenmoot van partijleiders.
- De waardering van kiezers voor Mark Rutte daalt eveneens, maar minder sterk: van een 5,9 naar een 5,6. Voornamelijk kiezers van de PvdA (5,6 naar 4,7) en de PvdD (4,9 naar 3,6) zijn kritischer. Ondanks de moeizame formatie is de waardering van D66-kiezers stabiel (van 6,0 naar 6,2). VVD-kiezers blijven ook enthousiast over de politiek leider van de VVD (8,5 naar 8,3).
- Ook CDA-leider Wopke Hoekstra daalt in de waardering van kiezers: 5,5 naar 5,0.

Tabel 1.2 - Waardering politici

“Kunt u aangeven – met een cijfer van 1 tot 10 – hoe u deze politicus waardeert?” (1 = heel slecht, 10 = heel goed)

Basis: kiezers die bekend zijn met de politicus, (Nmin = 325; Nmax = 1.101)

	sept. '16	sept. '17	sept. '18	sept. '19	mrt. '20	juli '20	dec. '20	16 mrt. '21	12 apr. '21	3 mei '21	7 juni '21	13 sept '21
Pieter Omtzigt						6,9	7,2			7,7		7,0
Laurens Dassen								6,2	6,5	6,3	6,1	6,0
Gert-Jan Segers	6,0	6,2	6,1	6,3	5,9	6,3	5,9	6,0	5,6	5,5	5,6	5,7
Mark Rutte	5,8	6,1	5,7	6,2	5,8	7,3	7,1	6,3	5,5	5,2	5,9	5,6
Lilian Marijnissen			5,9	5,4	5,3	5,5	5,5	5,9	5,9	5,7	5,7	5,5
Caroline van der Plas									4,7	5,1	5,2	5,4
Lilianne Ploumen	5,3							5,8	5,5	5,3	5,4	5,3
Esther Ouwehand					5,0	5,1	4,8	5,5	5,3	5,3	5,1	5,3
Wopke Hoekstra		6,7	6,4	6,9	6,6		7,0	5,7	5,7	5,0	5,5	5,0
Sigrid Kaag		7,5	6,5	6,4	6,2	6,6	5,8	6,1	5,9	5,4	5,7	4,9
Jesse Klaver	6,0	6,3	5,6	5,5	5,1	5,2	5,3	5,2	5,0	5,0	5,0	4,9
Kees van der Staaij	5,7	5,1	5,7	4,8		5,2	4,7	5,1	5,0	5,0	5,0	4,9
Joost Eerdmans							4,1	4,5	4,8	4,8	4,8	4,7
Geert Wilders	3,7	3,8	3,9	4,0	4,1	4,2	4,4	4,2	4,3	4,3	4,4	4,1
Farid Azarkan							2,9	4,1	4,6	4,5	4,6	3,9
Wybren van Haga									3,8		3,7	3,6
Liane den Haan								4,0	4,1	3,8	3,3	3,3
Sylvana Simons								3,0	3,4	3,3	3,3	2,9
Thierry Baudet		4,2	4,1	3,5	3,6	3,8	2,9	2,7	3,0	3,1	2,7	2,5

Bron: I&O Research, september 2021

1.3 Rutte weer iets betrouwbaarder als premier, Kaag juist minder

Na een forse daling, na de verkiezingen, is de perceptie van Mark Rutte als mogelijk “betrouwbare premier” weer wat toegenomen. In mei vond 39 procent van de kiezers hem betrouwbaar als minister-president, nu is dat 45 procent. Daarmee zit Rutte nog wel ruim onder het percentage van oktober 2020 (70%). Op 16 maart 2020, toen de coronacrisis net was begonnen, zag 52% van de kiezers hem als een betrouwbaar premier.

De “betrouwbaarheid als premier” van Sigrid Kaag is volgens kiezers afgenomen: van 46 procent in april, via 39 procent in mei naar 32 procent nu.

De score voor Gert-Jan Segers is daarentegen juist gestegen (van 27% naar 36%).

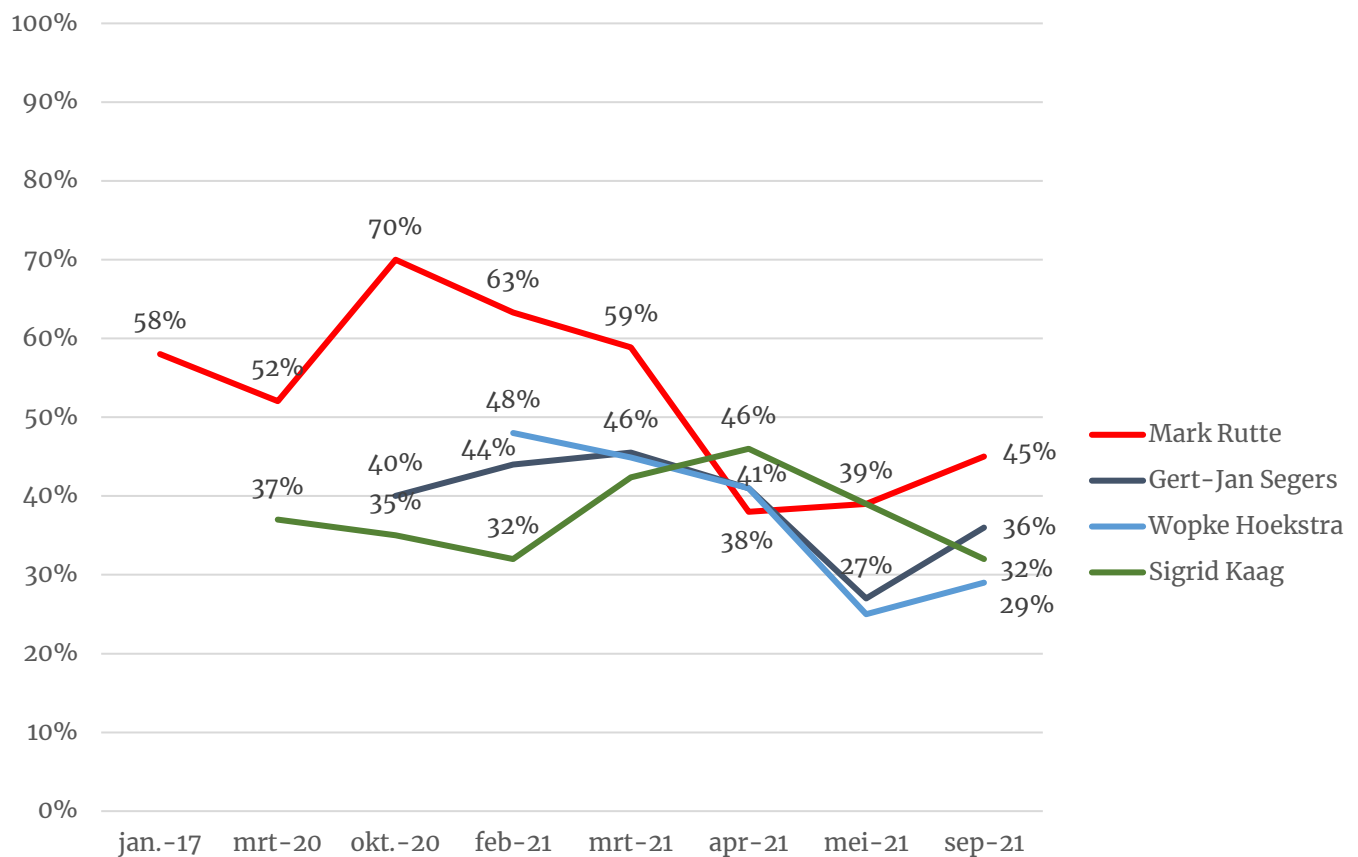
Wopke Hoekstra scoort nog altijd lager dan de overige drie, inmiddels vindt 29 procent van de kiezers hem betrouwbaar als premier. Daarmee loopt Hoekstra iets voor op de linkse leiders Klaver (23%) en Ploumen (26%).

Figuur 1.1: betrouwbaarheid als premier

Zou ... betrouwbaar zijn als minister-president?

Volledig van toepassing en enigszins van toepassing bij elkaar opgeteld, overige antwoordcategorieën waren “neutraal”, “niet zo van toepassing”, “helemaal niet van toepassing” en “weet ik niet”.

Basis: kiezers die bekend zijn met de politicus (Nmin = 817; Nmax = 1011)

Bron: I&O Research, september 2021

1.4 Kiezers in hun eigen woorden over Rutte

De gemiddelde waardering van kiezers voor Mark Rutte is dus sinds juni licht gedaald. Desalniettemin scoort Rutte nog altijd een voldoende. Rutte wordt sinds mei weer iets vaker als mogelijk “betrouwbare premier” gezien, waarmee hij de eerste positie weer overneemt van Sigrid Kaag die in april nog werd gezien als meest betrouwbare.

Kiezers die Rutte waarderen vinden dat hij een goede leider is die Nederland door de coronacrisis heeft geloodst. In de huidige formatie(crisis) zien veel mensen Rutte toch nog steeds als de meest aangewezen premier, vooral ook omdat men teleurgesteld is in Kaag en het rommelt in het CDA.

Positief over Rutte

Het rommelt bij het CDA intern afgelopen jaren geen goede politiek bedreven. Zie niemand anders die Nederland kan vertegenwoordigen als minister president dan Mark Rutten.

- VVD-kiezer

Ik wil dat Rutte premier blijft en nu er zoveel gebeurd is bij het CDA staat deze op de 2e plaats

- VVD-kiezer

Omdat D66 zo basht tegen Rutte (en de Jonge), wil ik Rutte bij de volgende verkiezingen steunen. Ik ben dictator Kaag zo zat! Als het kon stemde ik ook op het CDA, omdat ik de Jonge het gun dat hij nu ook z'n werk kan afmaken na alle ellende. De man heeft keihard gewerkt!

- VVD-kiezer

Het is niet mijn partij maar is een minister president vd buitencategorie.

- PvdA-kiezer

Man die de pech heeft Nederland door een pandemie heen te werken, iets wat niemand in het oog van de bevolking ooit goed genoeg zou hebben gedaan. Ongeacht welke maatregelen er nou zouden zijn genomen.

- GroenLinks-kiezer

Heeft in deze lastige jaren naar mijn idee goed gehandeld

- BBB-kiezer

Hij is een goede bestuurder en houdt iedereen bij elkaar.

- PVV-kiezer

Kritisch op Rutte

Minder enthousiaste kiezers noemen Rutte vaak onbetrouwbaar.

Rutte is niet de man die Nederland nodig heeft hij liegt de hele boel bij elkaar

- PvdA-kiezer

Onbetrouwbaar, leugenaar eerzuchtig

- CDA-kiezer

Dubbel. Zegt soms goede dingen, maar is ook vaak onbetrouwbaar lijkt het. Kan 'zich dingen niet meer herinneren'.

- **ChristenUnie-kiezer**

Laatste tijd afgenomen door gesteggel rondom de formatie en het feit dat er dingen aan het licht komen waaruit blijkt dat hij niet altijd eerlijk en oprecht is geweest

- **GroenLinks-kiezer**

Andere, voornamelijk linkse, kiezers vinden Rutte onvoldoende sociaal.

Snapt niet wat er 'op straat' speelt, is er niet voor de hardwerkende, eerlijke 'gewone' burger

- **SP-kiezer**

Wel daadkrachtig maar veel te weinig sociaal.

- **PvdA-kiezer**

Komt niet op voor de zwakkeren in de samenleving. Geen gevoel met het volk. het beleid van de afgelopen kabinetten waarin hij president is geweest heeft hij het leven voor de rijken makkelijker gemaakt en de armen en ondertussen de middenklasse laten verslonzen met diverse regelgevingen.

- **GroenLinks-kiezer**

1.5 Kiezers beoordelen Kaag lager op visie

Vier op de tien Nederlandse kiezers zijn het volledig of grotendeels eens met de stelling dat Rutte "een goede visie heeft op waar het met ons land naartoe gaat". Daarmee scoort hij beter dan de overige leiders die zijn voorgelegd.

In april werd Sigrid Kaag nog gezien als de leider met de beste visie voor het land. Kiezers beoordelen Kaag nu echter aanzienlijk lager op visie. In april 2021 oordeelde 43 procent van de kiezers positief over Kaags visie, inmiddels is dat gedaald naar 36 procent.

De enige leider die duidelijk beter wordt beoordeeld op 'visie' is Gert-Jan Segers. Segers wordt gaat hier van 24 procent in april naar 35 procent.

Tabel 1.3 – Beoordelingen van visie politici voor februari, maart, april en september 2021

Heeft ... een goede visie waar het met ons land naartoe moet? Volledig van toepassing en enigszins van toepassing bij elkaar opgeteld, overige antwoordcategorieën waren "neutraal", "niet zo van toepassing", "helemaal niet van toepassing" en "weet ik niet". *Basis: kiezers die bekend zijn met de politicus (Nmin = 817; Nmax = 1011)*

	... heeft een goede visie op waar het met ons land naartoe moet			
	Feb 21	Mrt 21	Apr 21	Sep 21
	%	%	%	%
Mark Rutte	50	45	41	40
Sigrid Kaag	28	36	43	36
Gert-Jan Segers	28	31	24	35
Wopke Hoekstra	34	32	31	31
Lilianne Ploumen	29	35	33	32
Jesse Klaver	28	29	30	32
Geert Wilders	25	25	25	24

Bron: I&O Research, september 2021

1.6 Kiezers in hun eigen woorden over Kaag

De gemiddelde waardering voor Sigrid Kaag daalt stevig van een 5,7 naar een 4,9.

Kritisch op Kaag

Veel mensen zijn teleurgesteld in het ‘nieuwe leiderschap’ van Kaag en haar opstelling in de formatie. Critici wijzen op Kaags ‘zakelijke’ persoonlijkheid. Daarnaast noemen relatief veel kiezers haar ‘onbetrouwbaar’.

Sigrid Kaag en haar partij had grote woorden tijdens de verkiezingen maar nu lijkt het allemaal verwaterd te worden. Pas nu dat de regeringsakkoord pogingen zo slecht aan toe zijn komt zij met sterke kritiek daarover. Mijn eerste keus was voor GroenLinks maar hun idealistische houding zou het moeilijk maken voor hun in de regering te komen. D66 was de keus van mij zodat het milieu toch van belang was van de partij ik koos en toch meer kans voor succes zou hebben.

- **GroenLinks-kiezer**

Bij PvdA ligt mijn hart. Van Kaag had ik hoge verwachtingen. Die heeft ze tot nu toe niet waar gemaakt

- **PvdA-kiezer**

Ik stemde altijd al op GroenLinks maar door Sigrid Kaag stemde ik op D66. Mijn vriend stemde daar altijd al op. Ik vond haar uitspraken heel veelbelovend toen.

- **GroenLinks-kiezer**

D66 valt me erg tegen tijdens het hele formatieproces. Ik ben kritischer geworden op de rol van Kaag.

- **CU-kiezer**

De starre opstelling van Kaag werkt belemmerend in de formatie. Ruttes voorkeur voor max 1 linkse partij kan ik goed volgen

- **VVD-kiezer**

Er spreekt mij niets aan op dit moment, maar ik vind dat mevrouw Kaag zich erg vals opstelt en niet constructief.

- **VVD-kiezer**

Harde zakenvrouw met weinig empathie

- **SP-kiezer**

Heb niet het idee dat zij geïnteresseerd is in de Nederlandse bevolking.

- **PVV-kiezer**

Ze is te zakelijk. Komt onsympathiek over.

- **SP-kiezer**

Niet te vertrouwen

- **BBB-kiezer**

Onbetrouwbaar

- **ChristenUnie-kiezer**

wolf in schaapskleren

- **PVV-kiezer**

Positief over Kaag

Kiezers die positief zijn noemen haar vooral een kundig politica met een goede staat van dienst.

Ze weet waar ze het over heeft en neemt geen blad voor de mond. Ik denk dat ze een frisse wind door ons land kan laten waaien.

- **GroenLinks-kiezer**

Geschikt als eerste vrouwelijke minister president van NL

- **VVD-kiezer**

Goede politica, indrukwekkende diplomaat

- **SP-kiezer**

Kan prima onderhandelen. Komt zeker van haar zaak over. Intelligente vrouw. Is niet bang haar mening te verkondigen.

- **PvdA-kiezer**

2 Tevredenheid met demissionair kabinet

2.1 Tevredenheid met kabinet terug op niveau van voor coronacrisis

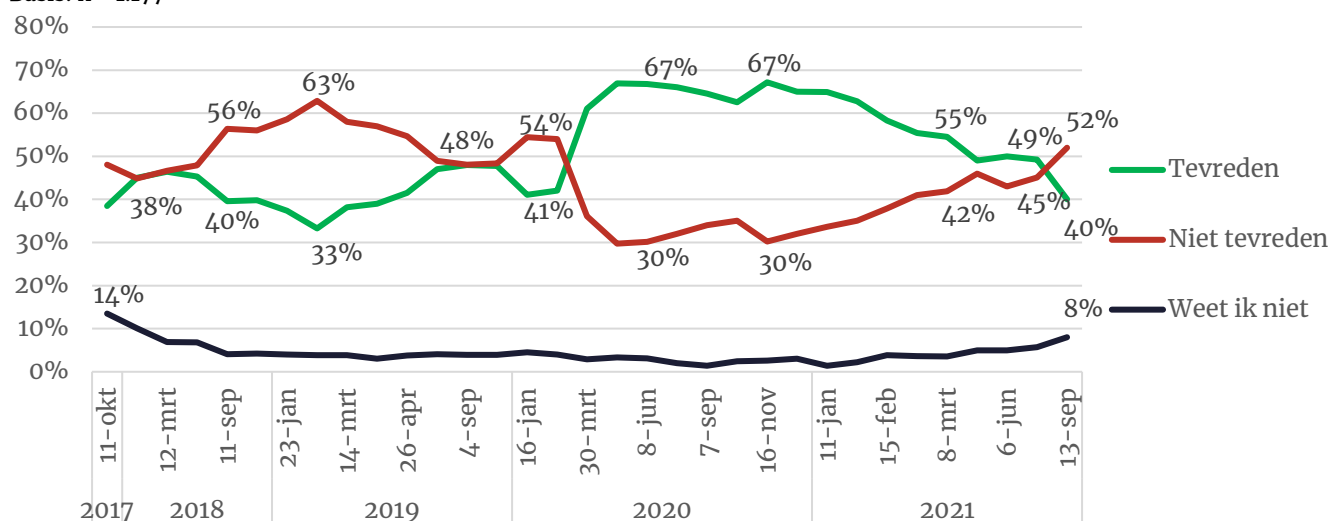
De tevredenheid met het (inmiddels demissionaire) kabinet is sterk afgenomen. Inmiddels zijn slechts vier op de tien kiezers tevreden met het huidige kabinet. In juli betrof dit nog bijna de helft van de kiezers (49%). Meer dan de helft (52%) geeft nu aan ontevreden te zijn, terwijl dit in juli 45 procent betrof.

Hiermee is het kabinet Rutte III in feite terug op het niveau van voor de coronacrisis.

Figuur 2.1 – Tevredenheid met kabinet

“Hoe tevreden of ontevreden bent u in het algemeen met het – nu afgetreden – kabinet-Rutte III, van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie?”

Basis: n = 1.177

Bron: I&O Research, september 2021

2.2 Kiezers alle partijen minder tevreden met (demissionair) kabinet

In juli gaf bijna de helft van de kiezers aan tevreden te zijn met het demissionair kabinet. Inmiddels is dit gedaald tot vier op de tien.

Vooral kiezers van de ChristenUnie zijn minder tevreden geworden (van 74% naar 47%).

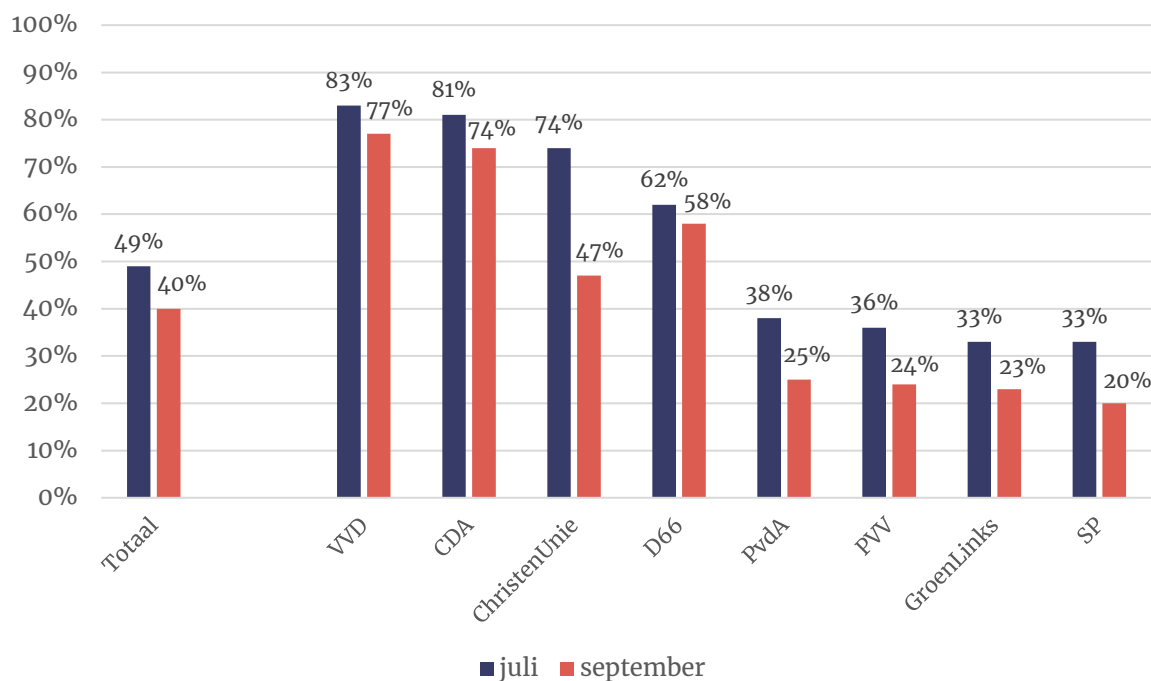
Ook de waardering van PvdA-, PVV-, GroenLinks- en SP-kiezers daalde substantieel.

Kiezers die nu aangeven op VVD (gedaald van 83% naar 77%) of CDA (gedaald van 81% naar 74%) te gaan stemmen, zijn over het algemeen wel tevreden over het demissionaire kabinet, al daalden ook deze percentages.

Hetzelfde geldt voor de D66-kiezers, die in juli ook al minder enthousiast waren over Rutte III (van 62% naar 58%).

Figuur 2.2 – Tevredenheid met kabinet naar huidige stemvoorkeur

“Hoe tevreden of ontevreden bent u in het algemeen met het – nu afgetreden – kabinet-Rutte III, van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie?” Zeer tevreden en tamelijk tevreden samengevoegd, overige antwoordcategorieën waren “niet erg tevreden”, “helemaal niet tevreden” en “weet ik niet”. Basis: n = 1.177

3 Vertrouwen in instituties en bestuurscultuur

3.1 Vertrouwen in instituties daalt

Naar aanleiding van de Toeslagenaffaire, de afhandeling van gasboringen en herstelwerken in Groningen en de coronacrisis onderzocht I&O Research of het vertrouwen van burgers in de overheid was geschaad. [Daar](#) kwam uit dat vooral de Toeslagenaffaire het vertrouwen negatief heeft beïnvloed.

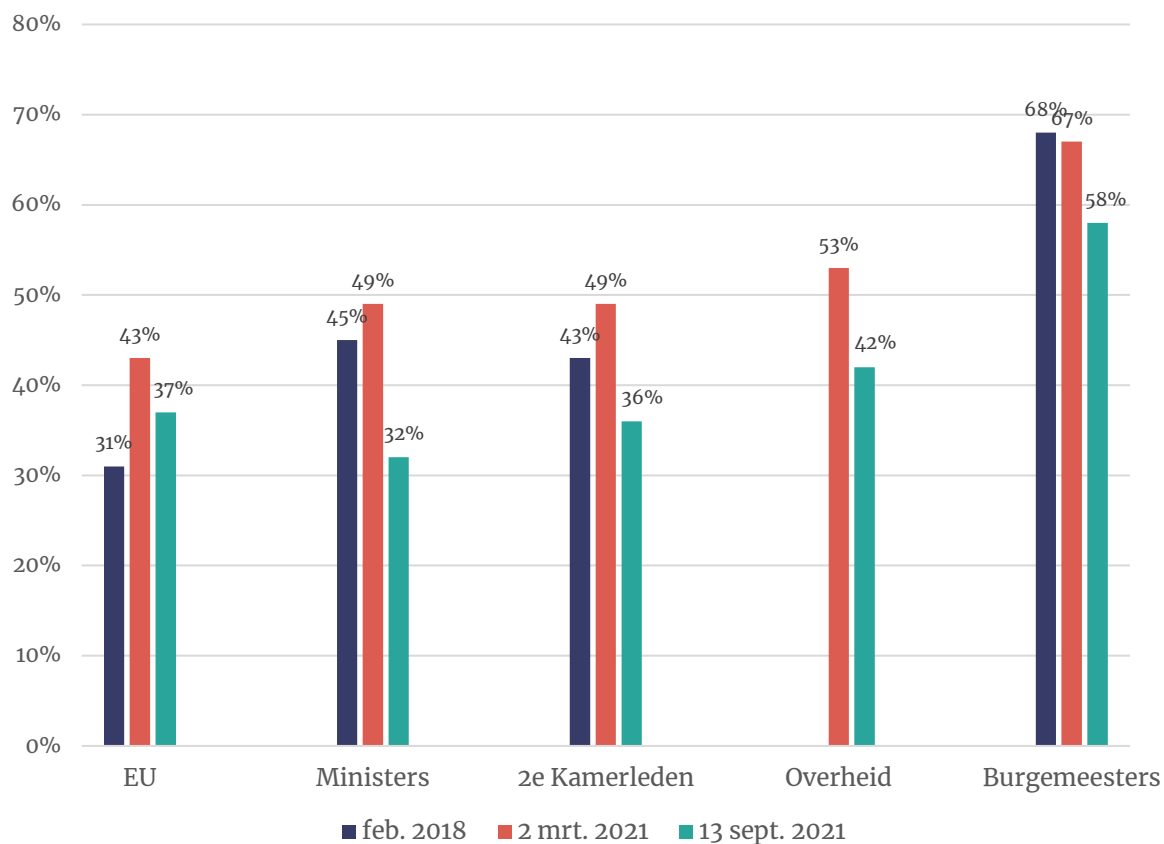
Meer dan de helft: weinig tot geen vertrouwen in Nederlandse overheid

Het vertrouwen in allerlei politieke instituties is gedaald ten opzichte van begin maart (meting liep 1 en 2 maart 2021). Kiezers zijn vooral wantrouwer geworden richting ministers (van 49% naar 32%). Ook het vertrouwen in Tweede Kamerleden (van 49% naar 36%) en de overheid in het algemeen (van 53% naar 42%) is substantieel gedaald. Nu heeft 55 procent niet zo veel tot helemaal geen vertrouwen in de Nederlandse overheid, waar dat begin maart nog 45 procent was. Een meerderheid (58%) van de kiezers blijft vertrouwen houden in de burgemeesters. Ook ten opzichte van een eerdere meting in februari 2018 worden de beroepsgroepen en instellingen aanzienlijk minder vertrouwd, afgezien van de EU³.

Figuur 3.1 – Vertrouwen in instituties

Hoeveel vertrouwen heeft u in de volgende beroepsgroepen of instellingen? Heel veel vertrouwen en tamelijk veel vertrouwen bij elkaar opgeteld. Overige antwoordcategorieën: niet zo veel vertrouwen, helemaal geen vertrouwen en weet niet

Basis: n = 1.177

³ Deze vraag is in februari 2018 niet voorgelegd

3.2 Polarisatie neemt toe

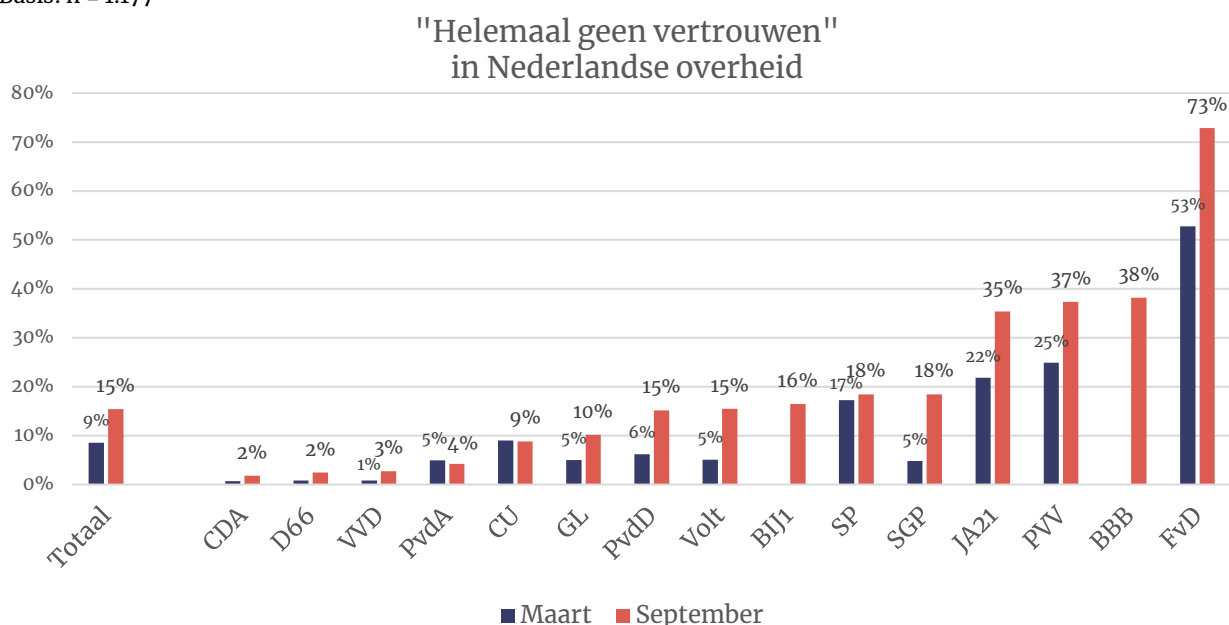
We zien – net als in eerdere onderzoeken – grote verschillen naar politieke voorkeur in het vertrouwen dat kiezers hebben. Kiezers van CDA, VVD, D66, Volt en PvdA hebben in ruim 50 procent in de Nederlandse overheid en hier is sinds maart niet veel veranderd. Wel nam het vertrouwen onder VVD-kiezers af naar 73 procent, maar dat was begin maart erg hoog (86%).

Aan de andere kant van het politieke spectrum zien we een andere ontwikkeling, want bij kiezers van de flankpartijen heeft slechts een minderheid vertrouwen in de Nederlandse overheid: FvD (8%), PVV (11%), SGP (18%), BBB (19%) en JA21 (25%). Ruime meerderheden van deze kiezers hebben weinig tot geen vertrouwen in de landelijke overheid. Pas echt ernstig wordt het als kiezers ‘helemaal geen vertrouwen’ meer hebben in de overheid, en ook dat aandeel neemt toe: vooral bij kiezers van deze flankpartijen (zie hieronder).

Mensen met een lagere en middelbare opleiding hadden al minder vertrouwen in de overheid, maar onder deze groep nam het aandeel ‘helemaal geen vertrouwen’ ook nog eens flink toe.

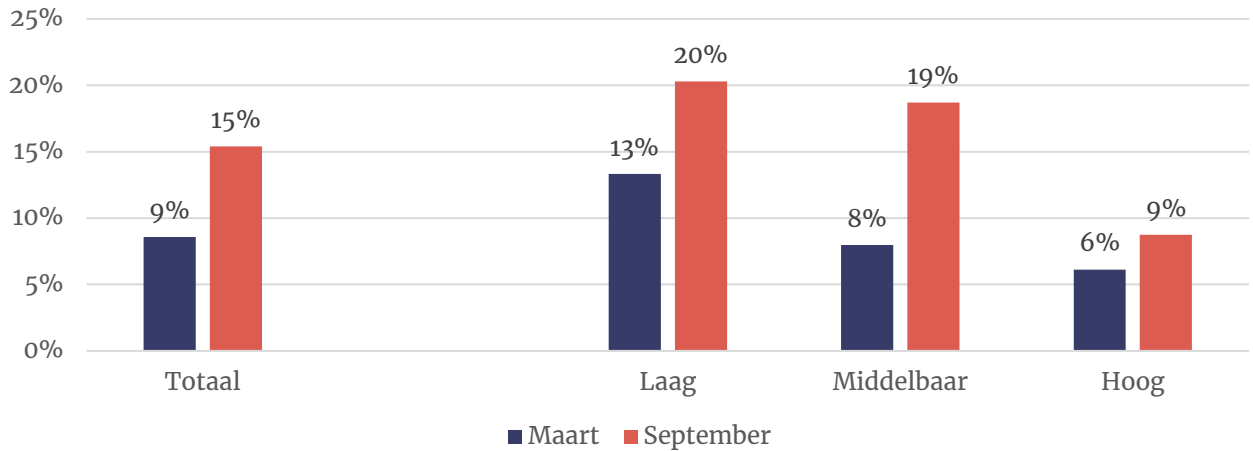
Figuur 3.2 – “Helemaal geen vertrouwen” in de Nederlandse overheid (naar partijvoorkeur⁴ en opleiding)
Hoeveel vertrouwen heeft u in de volgende beroepsgroepen of instellingen? Helemaal geen vertrouwen.

Basis: n = 1.177

⁴ BBB en BIJ1 niet opgenomen in maart

"Helemaal geen vertrouwen" in Nederlandse overheid

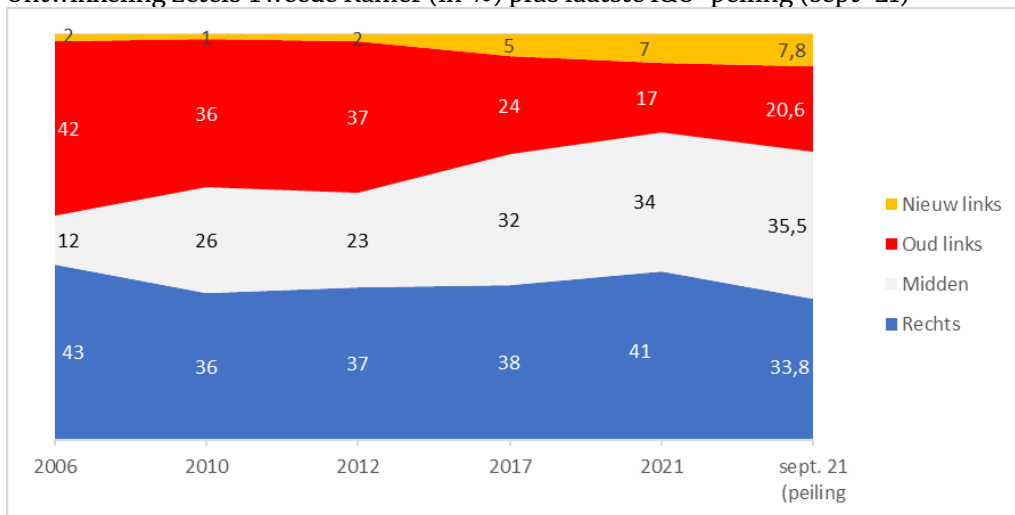
Dat de polarisatie al langer toeneemt – en eerder een scheiding tussen progressief en conservatief is dan tussen (sociaaleconomisch) links en rechts – blijkt als we de verkiezingsuitslagen sinds 2006 naast elkaar zetten.

De linker figuur laat de links-rechts-verhouding van de laatste 15 jaar zien. ‘Rechts’ is zo goed als stabiel, links is gekrompen en dat komt vooral ten goede aan de partijen die op de links-rechts dimensie een middenpositie innemen.

De rechter figuur toont de sociaal-culturele dimensie. Zowel progressieve als conservatieve partijen winnen (gezamenlijk) aanhang, terwijl hier het midden juist krimpt. De meest recente I&O-peiling laat zien dat deze trend te opzichte van de verkiezingen van maart dit jaar nog verder toeneemt.

Figuur 3.3 – aanhang partijen verdeeld naar links-rechts

Ontwikkeling zetels Tweede Kamer (in %) plus laatste I&O-peiling (sept '21)

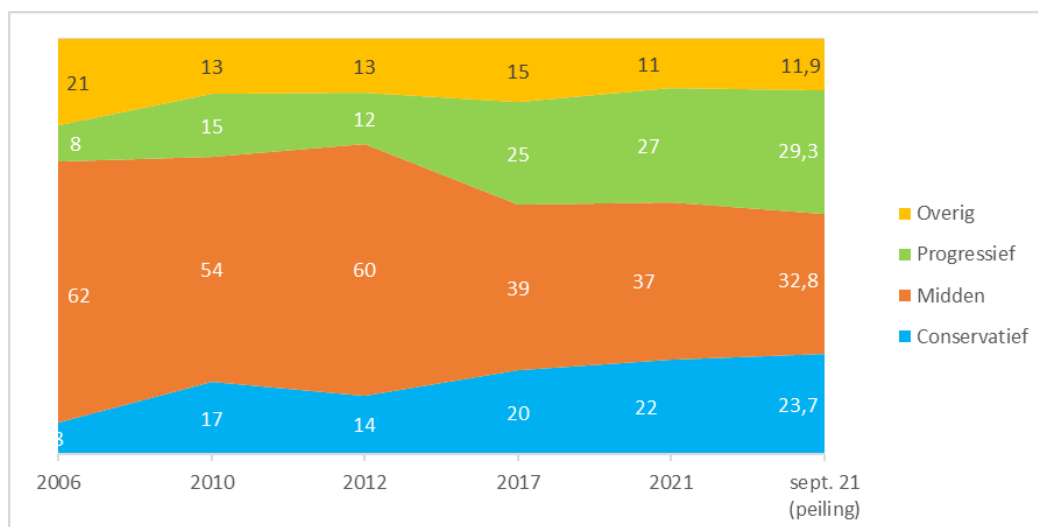

Links-rechts: Nieuw-links = PvdD, Denk, BIJ1. Oud-links= PvdA, SP, GL. Midden = D66, PVV, 50Plus, CU, Volt, BBB. Rechts = VVD, CDA, SGP, FvD, JA21.

Figuur 3.4 – aanhang partijen verdeeld naar progressief-conservatief

Ontwikkeling zetels Tweede Kamer (in %) plus laatste I&O-peiling (sept '21)

Progressief-conservatief: Progressief = D66, GL, Volt, BIJ1, PvdD. Midden = VVD, CDA, PvdA. Conservatief = PVV, FvD, JA21, SGP, 50Plus, BBB, BVNL.

3.3 Nog minder vertrouwen in nieuwe bestuurscultuur dan in mei

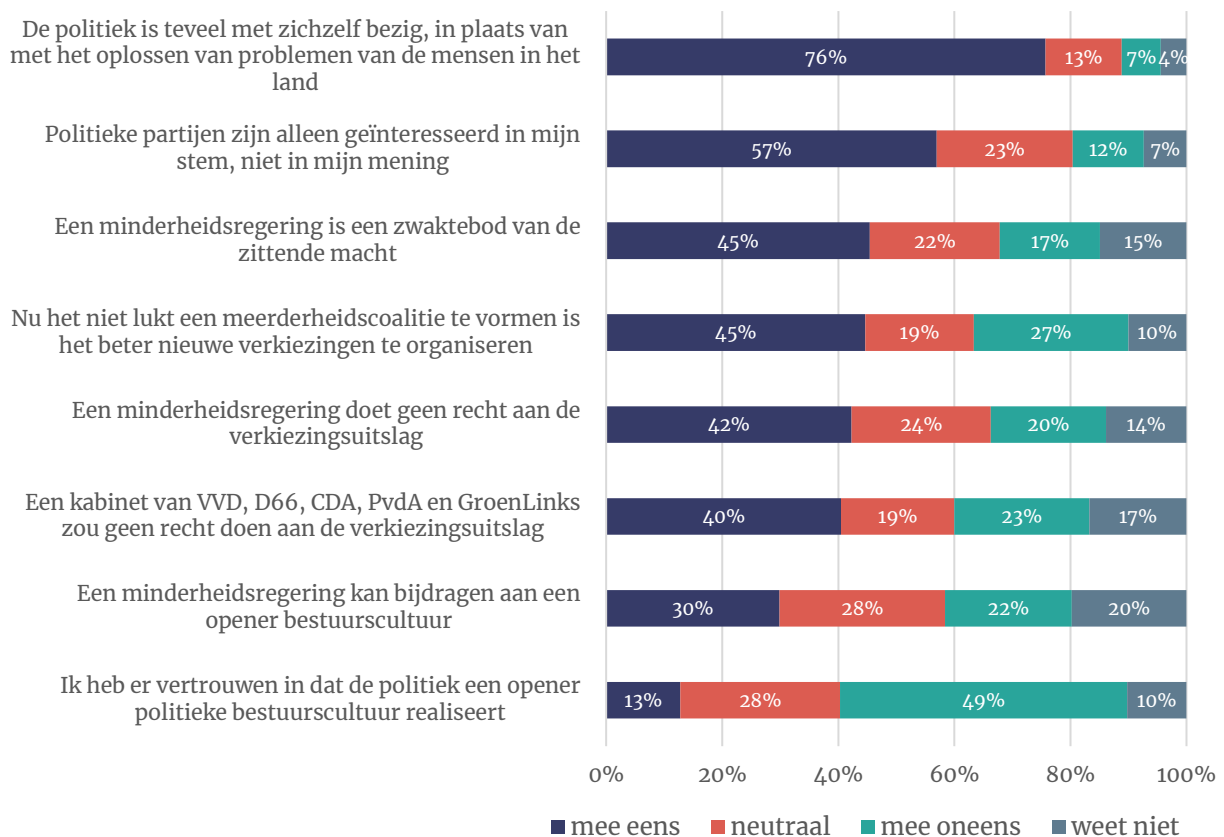
In mei waren zeven op de tien Nederlanders (71%) het eens met de stelling “Ik vind het nodig dat de politiek een opener politieke bestuurscultuur realiseert”. Men had er toen echter weinig vertrouwen in dat die opener politieke bestuurscultuur er ook echt zou komen (27% wel, 37% niet, de rest was neutraal of wist het niet. Nu – vier maanden later – heeft nog slechts 13 procent hier vertrouwen in (49% niet en 38% is neutraal of weet het niet). (Zie ook figuur 3.5).

Nu is 57 procent het eens met de stelling “Politieke partijen zijn alleen geïnteresseerd in mijn stem, niet in mijn mening”, begin 2018 was dat 63 procent. Dit negatieve sentiment is dus niet toegenomen.

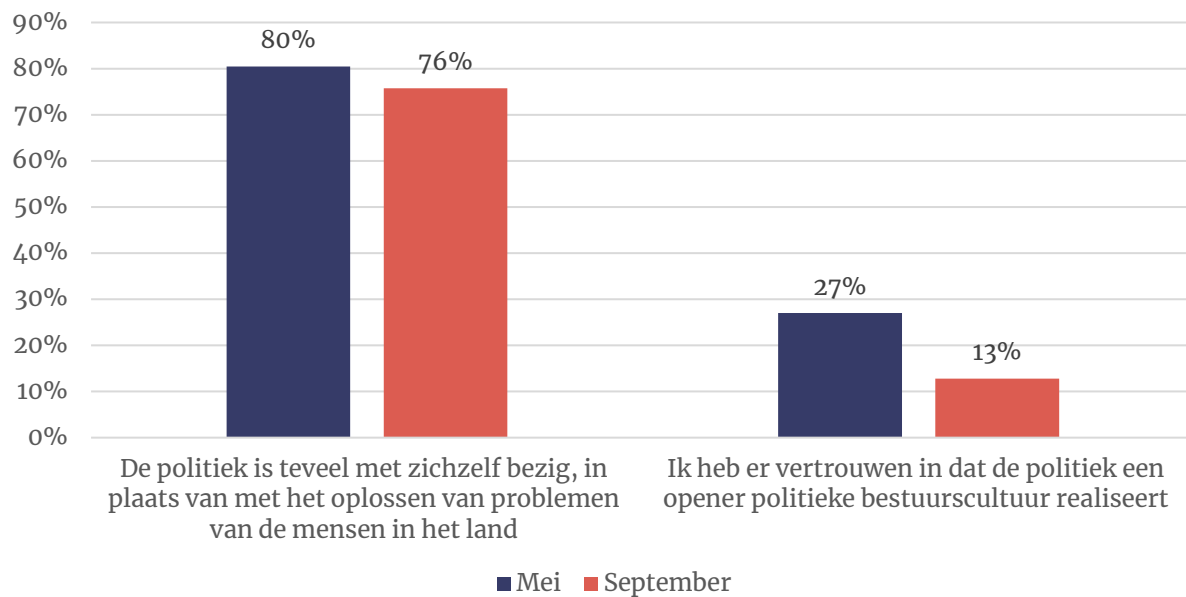
Bijna de helft van de kiezers (45%) zou liever nieuwe verkiezingen willen. Vooral kiezers van PVV (72%), BBB (72%), FvD (71%), JA21 (70%) willen dit. Maar ook ruim de helft van linkse kiezers: GL (56%), SP (54%) en PvdA (51%). VVD- (28%), D66- (30%) en CDA-kiezers (22%) voelen veel minder voor nieuwe verkiezingen.

Figuur 3.4 – Stellingen m.b.t. formatie en bestuurscultuur

In hoeverre bent u het eens of oneens met onderstaande stellingen?

Figuur 3.5 – Stellingen m.b.t. bestuurscultuur in mei en september 2021 (% mee eens)

4 Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdagmiddag 10 tot maandagochtend 13 september 2021. Er werkten in totaal 1.177 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. Het grootste deel hiervan (n=965) is afkomstig uit het I&O Research Panel en 118 respondenten vulden de vragenlijst in via het panel van PanelClix.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=1.100 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 3,0 procent.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Sinds april 2019 werkt het I&O Research Panel met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

I&O Research

I&O Research is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2019). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties.

I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001-, ISO 20252- en ISO 27001-gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 20252-Annex A gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KVK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl